

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

імені М.П. Драгоманова

УДК 378.011.51:78(043.3)

КОСТЮКОВ ВОЛОДИМИР ВОЛОДИМИРОВИЧ

**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНО-АРТИСТИЧНИХ
УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ НА
ЗАНЯТТЯХ З ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ**

13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання»

АВТОРЕФЕТАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник

доктор педагогічних наук, професор
СРЕМЕНКО Ольга Володимирівна,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка,
професор кафедри хорового диригування,
вокалу та методики музичного навчання.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, доцент
ВАСИЛЕНКО Людмила Михайлівна,
Мелітопольський державний
педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького, професор кафедри теорії
та методики музичної освіти та
хореографії;

кандидат педагогічних наук
ЛІХІЦЬКА Лариса Миколаївна,
Вінницький державний педагогічний
університет імені М. Коцюбинського,
старший викладач кафедри мистецької
підготовки.

Захист відбудеться “27” лютого 2017 р. о 14.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601. м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий “26” січня 2017 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Л.І. Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність та доцільність теми дослідження. Сучасний етап розвитку музично-педагогічної освіти в Україні характеризується тим, що вимоги до праці вчителя музики передбачають перехід від репродуктивно-наслідувального до творчо-діяльнісного напрямку підготовки майбутніх фахівців з музичного мистецтва всіх рівнів. Це викликає певні зміни у галузі фахового навчання майбутнього вчителя музики: відбувається переосмислення педагогічних цінностей, виникає необхідність пошуку нових технологій розвитку особистості, найбільш повного розкриття її творчого потенціалу. Розв'язання сучасних проблем докорінного реформування системи мистецької освіти є неможливим без серйозного оновлення процесу фахового навчання майбутнього вчителя музичного мистецтва, зокрема, вокальної підготовки, оскільки саме на вчителя музики покладено важливу місію просвітника, носія і провідника традиційних і новітніх ідей та поглядів у царині національної та світової культури. Коріння педагогічних пошуків треба шукати у зміні загальної соціокультурної ситуації останнього десятиліття, коли під сильним впливом духовних потреб і течій епохи у вітчизняній педагогіці стверджується гуманістичний ідеал освіти.

Гуманістична спрямованість сучасного музичного навчання і виховання передбачає відмову від авторитарної взаємодії вчителя з учнями, від формального підходу до вирішення педагогічних завдань. Урок музичного мистецтва та позакласна діяльність потребують атмосфери довіри, творчості та поваги до особистості учня, яку повинен забезпечувати вчитель музики сьогодні. Сучасний педагог-музикант має бути для дітей не лише носієм знань і умінь у галузі музичного мистецтва, але і яскравою творчою особистістю, яка володіє компетенціями щодо педагогічної комунікації, організації колективного музикування школярів, оригінального професійного виконання музичних творів тощо, що обумовлює ефективність і результативність процесу музичного навчання учнів.

З огляду на означені вимоги до вчителів музичного мистецтва вельми значну роль відіграє проблема формування педагогічно-артистичних умінь у процесі фахового, зокрема вокального навчання, що зумовлюють добре поставлений голос, розвинені вокальні й ораторські навички, природну й невимушену виразну жестикуляцію, високу комунікативну культуру в цілому, що є невід'ємною складовою професійної компетентності педагога.

Особливого значення розв'язанню проблеми формування педагогічно-артистичних умінь вчителя надавали як вітчизняні, так і зарубіжні вчені – педагоги, психологи, мистецтвознавці, фахівці у галузі теорії та методики музичного навчання. Вони окреслюють артистизм вчителя як нагальну потребу його фахової діяльності (О.Апраксіна), зазначають про близькість природи театральної та педагогічної діяльності (К.Ушинський), наполягають на необхідності викладання у вищих педагогічних навчальних закладах постановки голосу, ораторського мистецтва, постійного вдосконалення фахової майстерності, спільної багато в чому з майстерністю актора (А.Макаренко).

Ідея порівняння діяльності педагога і працівників мистецтва не є новою у вітчизняній педагогіці, де склався цілий напрям досліджень проблем розвитку особистості засобами драматичного мистецтва. Ідея використання досягнень театральної педагогіки у підготовці вчителя розроблена в працях Ю.Азарова, П.Блонського, І.Зязюна, Г.Лозанова, А.Макаренка, М.Тарасевич та ін. Питання формування артистизму і акторсько-сценічних умінь у педагогічній діяльності знайшли відображення в роботах Д.Белухіна, І.Гальперіна, О.Головенко, І.Зязюна, С.Казачкова, В.Кан-Калика, Т.Короткової, Ю.Кузнєцова, Л.Майковської, М.Нікандрова та ін. Розробкою проблеми педагогічного артистизму займалися такі дослідники, як Ш.Амонашвілі, О.Булатова, Ж.Ваганова, Н.Войтлева, Г.Гаріпова, М.Дем'яно, В.Загвязинський, В.Кузовльов, Є.Пасов, С.Якушева та ін. Таким чином, цілий ряд досліджень у різних галузях педагогічних спеціальностей поглиблює значення поставленої в дисертації проблеми, визначаючи її практичну спрямованість.

У той же час, проблема формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики саме на заняттях з постановки голосу не знайшла на сьогоднішній день належного висвітлення та розв'язання, що виражається у низці існуючих протиріч, а саме:

- між перманентно зростаючою потребою підвищення рівня педагогічної комунікації майбутніх учителів музики, що включає сформовані педагогічно-артистичні уміння, і недостатньою кількістю методичного забезпечення формування означених умінь;

- між широким застосуванням вокального виконавства у фаховій діяльності вчителя музики (безпосередньо на уроках музичного мистецтва, у позакласній, просвітницькій діяльності тощо) і недостатнім науково-теоретичним обґрунтуванням формування педагогічно-артистичних умінь у процесі фахового навчання студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів;

- між необхідністю оновлення змісту, форм, методів і засобів процесу вокальної підготовки майбутнього вчителя музики і недостатньою розробленістю цієї проблеми у контексті формування педагогічно-артистичних умінь.

Аналіз теоретичних досліджень, результати вивчення практичної роботи педагогів-музикантів і власний досвід дозволяють говорити про те, що педагогічний артистизм майбутнього вчителя нерозривно пов'язаний з формуванням особистості в цілому. Це сприяє вирішенню безлічі завдань: ефективності педагогічної взаємодії, створення творчої атмосфери співробітництва в педагогічному процесі та максимальному розкриттю творчого потенціалу всіх його учасників. Сутність викладеного дає підстави стверджувати, що проблема формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на співацьких заняттях є актуальною і водночас мало вивченою, що й зумовило вибір теми дослідження: *«Методика формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу»*.

Метою дослідження є теоретична розробка, наукове обґрунтування, упровадження та експериментальна перевірка методики формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу.

Об'єктом дослідження є процес вокальної підготовки майбутніх учителів музики.

Предметом дослідження є методичні основи формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу.

Відповідно до мети було визначено **завдання** дослідження:

- здійснити аналіз науково-теоретичних, методологічних основ педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики у контексті особливостей фахової, вокальної підготовки в педагогічному, психологічному і музикознавчому аспектах;

- з'ясувати сутність і специфіку педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики як необхідного елемента подальшої фахової підготовки студентів педагогічних університетів;

- розробити компонентну структуру педагогічно-артистичних умінь студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів, визначити критерії, показники та рівні сформованості означеного феномена;

- охарактеризувати педагогічні умови ефективного формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу;

- розробити методичне забезпечення поетапного формування педагогічно-артистичних умінь студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів на заняттях з постановки голосу;

- упровадити та експериментально перевірити ефективність методики формування педагогічно-артистичних умінь майбутнього вчителя музики на заняттях з постановки голосу.

Методологічну основу дослідження становлять: концептуальні засади гуманістичної парадигми сучасних освітніх процесів; педагогічні концепції системного, аксіологічного, компетентнісного, акмеологічного та творчого підходів мистецької освіти; філософське та психолого-педагогічне обґрунтування понять і категорій, що поглиблюють сучасне розуміння теорії та методики формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики; виявлення впливів, засобів і функцій виховного потенціалу музичного мистецтва.

Теоретичну базу дослідження склали: наукові ідеї філософії, педагогіки, психології, висновки сучасних міждисциплінарних досліджень щодо різних напрямів творчої діяльності у педагогічному процесі вищої школи (А.Алексюк, В.Андрущенко, В.Беспалько, В.Бондар, В.Бех, Б.Гершунський, А.Деркач, В.Загвязінський, І.Зязюн, М.Каган, В.Кремень, Н.Кузьміна, В.Курило, В.Лутай, Г.Меднікова, О.Пехота, І.Підласий, М.Поташнік, Л.Рибалко, Г.Селевко, В.Семиченко, В.Сластьонін, П.Сенж, С.Сисоєва, В.Сухомлинський, О.Шевнюк, М.Фуллан, А.Хуторської та ін.); питання формування артистизму і акторсько-сценічних умінь у роботах Ш.Амонашвілі, Д.Белухіна, О.Булатової,

Ж.Ваганової, Н.Войтлева, І.Гальперіна, О.Головенко, Г.Гаріпова, І.Зязюна, М.Дем'яно, С.Казачкова, В.Кан-Калика, Т.Короткової, Ю.Кузнецова, Л.Майковської, М.Нікандрова, С.Якушевої та ін.; шляхи оптимізації навчального процесу в працях видатних діячів науки та культури про роль мистецтва як засобу творення особистості (Б. Асаф'єв, Л. Виготський, І. Зязюн, М. Каган, Є. Назайкінський, С. Рубінштейн, В. Сухомлинський, Б. Яворський та ін.); теоретико-методичні дослідження з проблеми фахової підготовки студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів (О.Апраксіна, Л.Арчажникова, О.Єременко, К.Завалко, Л.Коваль, В.Лабунець, І.Немикіна, О.Олексюк, В. Орлов, Г.Падалка, Л.Паньків, О.Ростовський, О.Рудницька, В.Федоришин, В.Шульгіна, О.Щолокова та ін.); педагогічні напрацювання, що стосуються вокальної та вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музики (В.Антонюк, А.Болгарський, Л.Василенко, Н.Гребенюк, П.Ковалик, А.Козир, О.Комісаров, О.Коренюк, Л.Куненко, А.Мартинюк, А.Менабені, П.Ніколаєнко, Т.Смирнова, О.Стахевич, Ю.Юцевич та ін.).

Методи дослідження. У відповідності з визначеними завданнями в дисертаційній роботі застосовано загальнонаукові *теоретичні* методи: критичний аналіз філософської, мистецтвознавчої, педагогічної, психологічної літератури з досліджуваної проблеми, системно-структурний аналіз компонентної структури педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики як цілісної системи, абстрагування її структурних компонентів, конкретизація й систематизація функцій, принципів, а також узагальнення педагогічних умов формування педагогічно-артистичних умінь студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів під час конструювання моделі вокальної підготовки майбутніх учителів музики. *Емпіричні методи:* педагогічні спостереження, тестування, анкетування, діагностичні опитування, інтерв'ювання, бесіди, ілюстрування, пояснення, вирішення творчих завдань, експертне оцінювання, педагогічні експерименти; методи математичної статистики (порівняльно-описові, аналітично-синтетичні, методи статистичної обробки отриманих статистичних даних) для з'ясування ефективності проведення дисертаційного дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що *вперше*:

- охарактеризовано, теоретично обґрунтовано, розкрито сутність, зміст, компонентну структуру педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики, що формуються на заняттях з постановки голосу;
- визначено критерії та показники сформованості педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики;
- розроблено методіку формування педагогічно-артистичних студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів на заняттях з постановки голосу;
- створено методичну модель формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу.

Уточнено поняття «педагогічно-артистичні уміння майбутніх учителів музики», а також методи діагностування сформованості та визначення особливостей функціонування означеного феномена.

Удосконалено теоретико-методологічну базу для реалізації принципів вокальної підготовки студентів на заняттях з постановки голосу.

Подальшого розвитку дістало методичне забезпечення процесу вокальної підготовки студентів мистецьких факультетів педагогічних університетів.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в науково-теоретичному та методичному забезпеченні удосконалення вокальної підготовки студентів факультетів та інститутів мистецтв педагогічних університетів, підвищенні результативності занять з постановки голосу за рахунок ефективного формування педагогічно-артистичних умінь. Теоретичні висновки, упроваджена й експериментально перевірена методика формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики можуть слугувати для оновлення лекційних курсів, створення методичних рекомендацій з теорії та методики вокального навчання зокрема і теорії та методики музичного навчання у цілому.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження здійснено в навчально-виховний процес: Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 07-10/2974 від 21.12. 2015 р.), Інституту мистецтв ДВНЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (довідка № 3630/18 від 21.12. 2015 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 822 від 11.12. 2015 р.).

Вірогідність результатів дослідження і обґрунтованість висновків забезпечується науковими і методологічними основами дослідження, проведенням системного і детального аналізу теоретичного та емпіричного матеріалу, відповідністю дібраних методів дослідження поставленій меті та задачам, результатами проведеного педагогічного експерименту.

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дослідження відображено у 8 публікаціях автора, 6 з яких – у провідних фахових виданнях з педагогіки, 1 стаття – у зарубіжному виданні.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, що містить 291 найменування, з них 6 – іноземними мовами. Загальний обсяг дисертації – 268 сторінок, з яких основний зміст викладено на 182 сторінках. Дисертація містить 16 таблиць, 7 рисунків, що разом з додатками становить 55 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його мету, об'єкт, предмет та задачі дослідження, сформульовано теоретико-методологічну основу, зазначено методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення роботи, наведено відомості щодо апробації й впровадження результатів дослідження, висвітлено дані про

публікації автора з теми дисертаційного дослідження, а також відомості про структуру і обсяг дисертації.

У першому розділі - **«Теоретико-методологічні основи педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики»** - зроблено ретроспективний аналіз та висвітлено специфічні особливості педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики, визначено їх зміст та сутність.

Досліджуючи праці вчених (Ш.Амонашвілі, О.Булатова, Ж.Ваганова, І.Гальперін, І.Зязюн, М.Дем'яно, В.Кан-Калик, Т.Короткова, Л.Майковська, М.Нікандров, С.Якушева та ін.) з питань формування артистизму і акторсько-сценічних умінь вчителя музики, з'ясовано, що артистизм може тлумачитися як уміння педагога за допомогою художнього слова, емоційного впливу (тобто емоційного перевтілення під час уроку в залежності від його драматургії) спрямувати свої зусилля на формування емоційно-образного мислення школярів. Встановлено, що артистизм педагога-музиканта включає в себе ряд «природних» і набутих якостей особистості, а саме: лекторську майстерність (говорити емоційно, образно, яскраво, тобто володіння художньо-образною мовою), здатність до педагогічного спілкування (вміння будувати бесіду зі школярами, вибудовувати логіку спілкування, продумувати питання, вміти передбачити відповіді дітей та найголовніше – вміти досягти доброзичливого тону в спілкуванні з класом); уміння вчителя досконало володіти інтонацією голосу (йдеться не лише про інтонації мовлення, а й про інтонаційно-сміслову планування художньо-педагогічної діяльності на уроці музичного мистецтва), уміння утримувати довірливу увагу учнів за допомогою емоційно наповнених інтонацій, перетворюючи емоції життєві на емоції естетичні. Педагогічний артистизм вчителя музики сприяє зацікавленню школярів музичним мистецтвом, допомагає їм відчути причетність до народження художнього образу і втілити цей образ через виконання музичного твору.

Розглянуто й проаналізовано поняття «уміння» в якості здатності належно виконувати певні дії, що засновані на доцільному використанні особистістю набутих знань і навичок. Констатовано, що загальнопедагогічні уміння – це уміння вирішення педагогічних завдань на основі аналізу реальних умов практики (уміння психолого-педагогічної діагностики, визначення мети, виконання прийнятого плану досягнення мети, уміння оцінки ступеня досягнутих результатів тощо). Розглянуто комплекс професійно-педагогічних умінь вчителя музичного мистецтва як здатності визначити конкретні завдання навчання і виховання, реалізовувати принцип підбору музичного репертуару з урахуванням вікових особливостей та вокальних здібностей учня, вміння дати об'єктивну оцінку музичному твору і висловити своє ставлення до нього, опанування цілісного аналізу творів що виконуються, уміння сприймати музику у комплексі виразних засобів, уміння розвивати в процесі роботи над твором образно-асоціативне мислення, уміння працювати з камертоном, уміння яскраво, цікаво розповідати про музичний твір, його образи і художні особливості тощо.

З'ясовано, що акторські вміння – це здатність до керування власним темпераментом та його особливостями, до переконливого перевтілення як

емоційного, так і образного; володіння багатством виразних засобів (жестом, мімікою, мовленням, пластикою тощо); спроможність до імпровізації, естетичного чуття тощо. Конкретизовано поняття «режисерські вміння вчителя музичного мистецтва» як здатності до конструктивно-творчого моделювання уроку музики; до побудови художньо-педагогічної та емоційної драматургії означеного уроку; до цільового використання як акторських, так і аналітичних умінь вчителя з метою вирішення педагогічних завдань і розв'язання проблемних ситуацій навчального процесу; до залучення сугестопедії тощо.

Аналіз науково-теоретичних основ дослідження дозволив здійснити авторське уточнення поняття «артистизм майбутнього вчителя музики» як особистісної якості, що формується у процесі духовно-практичного освоєння студентом виконавсько-сценічних різновидів творчої музично-педагогічної діяльності з метою задоволення потреби у професійному самовдосконаленні та самоосвіті. Встановлено, що особливе значення педагогічно-артистичних умінь для фахової діяльності вчителя музики у цілому і для практики естетичного виховання зокрема полягає у застосуванні означених умінь в якості інструментарію для формування у школярів високої емоційної культури, для виховання здатності до повноцінного музичного сприймання, до емоційного відгуку на всю гаму людських переживань, сконцентрованих у музичному творі.

Подано визначення сутності педагогічно-артистичних умінь учителя музики як вияву фахової майстерності та однієї з форм активності особистості вчителя в професійній діяльності щодо здатності ефективно проводити музично-педагогічну роботу, яка передбачає використання раніше набутого досвіду в сфері свідомого використання методів, засобів і прийомів педагогічної взаємодії у кожній конкретній ситуації процесу музичного навчання на ґрунті реалізації системи педагогічних цінностей.

Суттєвим у визначенні ролі та значення педагогічно-артистичних умінь, що формуються у процесі занять з постановки голосу, є їх розгляд як складного організаційного комплексу, де безпосередньо вокально-технічні вміння щодо чистоти інтонування, опори й розподілу дихання, «близького» звуку, кантиленного співу, рухливості голосу тощо нерозривно пов'язані із вміннями діалогічного спілкування з музичним твором, художньо-творчої інтерпретації і вокально-сценічного втілення художнього образу вокального твору, педагогічної комунікації із учнівською аудиторією.

Визначенню основних напрямів вирішення поставлених у дисертації теоретичних і прикладних завдань сприяло окреслення методологічних засад дослідження, до яких віднесено: системний підхід, що дозволяє розглядати педагогічно-артистичні вміння в якості цілісної динамічної системи; аксіологічний підхід, який забезпечує формування означених умінь на основі комплексу педагогічних цінностей і цінностей музичного, зокрема, вокального мистецтва; компетентнісний підхід, що визначає педагогічно-артистичні вміння майбутнього вчителя музики в якості важливого чинника професійної підготовки; акмеологічний підхід, що пов'язаний із компетентнісним підходом, який окреслює педагогічно-артистичні вміння як один з найвищих проявів

фахової майстерності вчителя музики; творчий підхід, що забезпечує формування досліджуваного феномена безпосередньо у процесі творчої музично-педагогічної, вокально-виконавської, просвітницької, виховної професійної діяльності вчителя музики.

Основними функціями педагогічно-артистичних умінь визначено: *інформаційно-пізнавальну*, яка сприяє проникненню студентів у сутність явищ музичного мистецтва, розширює їх художньо-асоціативний досвід; *організаційну*, що забезпечує усвідомлення студентами стратегічних орієнтирів, а також власних дій у процесі вокально-сценічної діяльності; *гуманістичну*, яка сприяє формуванню нового педагогічного мислення; *прогностичну*, що орієнтує майбутнього вчителя музики на музично-комунікативний зв'язок із учнями, що передбачає специфічне спілкування з музичним мистецтвом на рівні художньо-музичного діалогу; *оцінювальну*, яка стимулює власну пізнавальну та творчо-виконавську активність студентів, дозволяє планувати способи створення особистісно-розвивального середовища у процесі вокального навчання; *афективну*, що передбачає створення сприятливого психологічного клімату; *творчо-перетворювальну*, яка сприяє формуванню готовності студентів до розвитку творчої «Я-концепції», спонукає їх до активної педагогічно-артистичної, вокально-сценічної діяльності.

Обґрунтування науково-теоретичних основ, провідних підходів та проведений функціональний аналіз педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики дозволили запропонувати авторське визначення цього феномена в якості *особистісно-творчого, інтелектуально-вольового комплексу, що включає інтерес до вокальної педагогічної та сценічної діяльності, здатність до педагогічної комунікації із учнівською аудиторією, спрямованість на творче втілення художнього образу вокального твору, що забезпечує безперервний фаховий розвиток майбутнього вчителя музики через збалансований комплекс особистісних властивостей, зорієнтований на оптимальне досягнення значущого результату як вокально-виконавської, так і музично-педагогічної діяльності.*

Конкретизовано зміст занять з постановки голосу як основної форми фахової вокальної підготовки студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів, що включає спеціальну підготовку з теорії та методики постановки голосу як певного виду мистецької роботи щодо накопичення суми спеціальних теоретичних знань і практичних умінь і навичок співу, поглибленого ознайомлення з методичними засадами і сучасними педагогічними технологіями у сфері вокального навчання, формування професійних і моральних якостей особистості майбутнього вчителя музики.

У другому розділі дисертації - **«Методичне забезпечення формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу»** - на основі системно-структурного аналізу розроблено компонентну структуру педагогічно-артистичних умінь студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів, критерії та показники сформованості досліджуваного феномена, визначено педагогічні умови ефективного застосування методики формування означених умінь.

На базі застосування системного підходу визначено компонентну структуру педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики як цілісної динамічної системи, що включає *мотиваційно-пізнавальний, змістовно-операційний та виконавсько-творчий компоненти*.

Критерієм сформованості мотиваційно-пізнавального компоненту визначено міру *мотиваційної спрямованості студентів до здобуття педагогічно-артистичних умінь* (показники: вміння використовувати можливості співацького голосу; прояв особистісної готовності до вияву артистичних здібностей; розуміння специфіки педагогічного мовлення під час вокальної роботи зі школярами).

Критерієм сформованості змістовно-операційного компоненту визначено *ступінь сформованості знань щодо використання педагогічно-артистичних умінь у навчальній діяльності* (показники: вміння саморегуляції та самокорекції емоційного стану; наявність досвіду навчальної роботи з інформаційними даними; здатність до аналізу та вирішення педагогічних ситуацій).

Критерієм сформованості виконавсько-творчого компоненту визначено *міру творчого використання набутих знань і вмінь у процесі підготовки до педагогічної діяльності* (показники: вільне оперування музичним матеріалом; вміння творчо працювати над літературним текстом вокального твору; потреба в самовираженні у процесі виконавської творчості).

Конкретизовано ряд педагогічних умов ефективного формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики, до яких належить: цілеспрямоване педагогічне стимулювання прагнення майбутніх учителів музики до оволодіння педагогічним артистизмом під час занять з постановки голосу шляхом застосування методів мотивації мистецького навчання; педагогічне забезпечення перманентного розширення практичного педагогічно-артистичного досвіду на основі систематичного провадження творчої вокально-виконавської діяльності у процесі фахового навчання; варіативне поєднання методів, засобів і прийомів вокального навчання, сценічного втілення художнього образу із евристичними методами, засобами й прийомами.

На основі визначених *педагогічних умов* розроблено методичне забезпечення для занять з постановки голосу, спрямоване на формування педагогічно-артистичних умінь, що базується на музично-педагогічних заходах щодо: всебічного аналізу вокальних творів; трансформації вокального навчально-педагогічного матеріалу у процесі здійснення навчальних дій; відпрацювання вміння перевтілюватися з метою створення яскравого художньо-музичного образу; оцінювання власної співацької діяльності на основі глибокого проникнення у зміст навчально-методичного матеріалу; рефлексивного осмислення та критичного аналізу власних виконавських дій.

Розроблено і упроваджено методичну *модель* формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики у процесі занять з постановки голосу – від постановки мети до відбору підходів, принципів і ефективних методів, що становить повний технологічний цикл (див. рис. 1).

У третьому розділі дисертації - «**Дослідно-експериментальна робота з формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу**» - викладено основний зміст констатувального, формувального та контрольного експериментів, зроблено статистичну обробку та порівняльний аналіз отриманих даних, узагальнено результати експериментальної роботи (загальна кількість респондентів, що взяли участь у дослідженні, становила 287 осіб).

Констатувальний експеримент був спрямований на діагностику сформованості педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики, та проходив у кілька етапів. Кожен етап констатувального експерименту було підпорядковано певній меті, визначеним дослідницьким завданням. До того ж, кожен із етапів передбачав розробку системи взаємодоповнюючих експериментальних випробувань, які ввійшли до діагностичних зрізів, а також включали методи експериментального дослідження. До таких методів належали: тести, тестові завдання, творчі завдання, анкети, типові види вокально-виконавської діяльності (спів вокального твору з супроводом, спів української народної пісні без супроводу, спів шкільної пісні), математичні методи обробки отриманих даних тощо. Отримані результати констатувального експерименту відповідно до критеріїв і показників сформованості мотиваційно-пізнавального, змістовно-операційного та виконавсько-творчого компонентів дозволили здійснити розподіл респондентів за трьома рівнями сформованості педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики: *високий, середній та низький*.

Високий рівень сформованості педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики проявили 7,8 % студентів. Цей рівень характеризується наявністю позитивної мотивації в оволодінні вокально-виконавською діяльністю, активною цілеспрямованістю на виконання вокальних творів; стійкою особистісною готовністю до вияву артистичних здібностей, потребою у розвитку міміки, сценічного жесту відповідно стилю і жанру вокального твору; підвищеним інтересом до навчальної роботи над літературним текстом вокального твору; емоційною стійкістю, здатністю до саморегулювання емоційного стану; здатністю творчо працювати над музичним матеріалом та здійснювати пошук способів природного звучання вокального голосу та вимови слова.

Для високого рівня сформованості педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики властиве уміння створювати в собі домінанту зосередженості на виявленні характерних особливостей персонажа, спрямованої на вирішення вокально-технічних та художніх завдань у процесі виконання вокального твору, володіння сценічною поведінкою та доцільними сценічними жестами. Для даного рівня характерним є застосування студентами фахових знань і вмінь у процесі виконання навчальних вправ щодо вирішення педагогічних ситуацій, та висловлення власного погляду на педагогічну діяльність учителя музичного мистецтва у загальноосвітній школі.

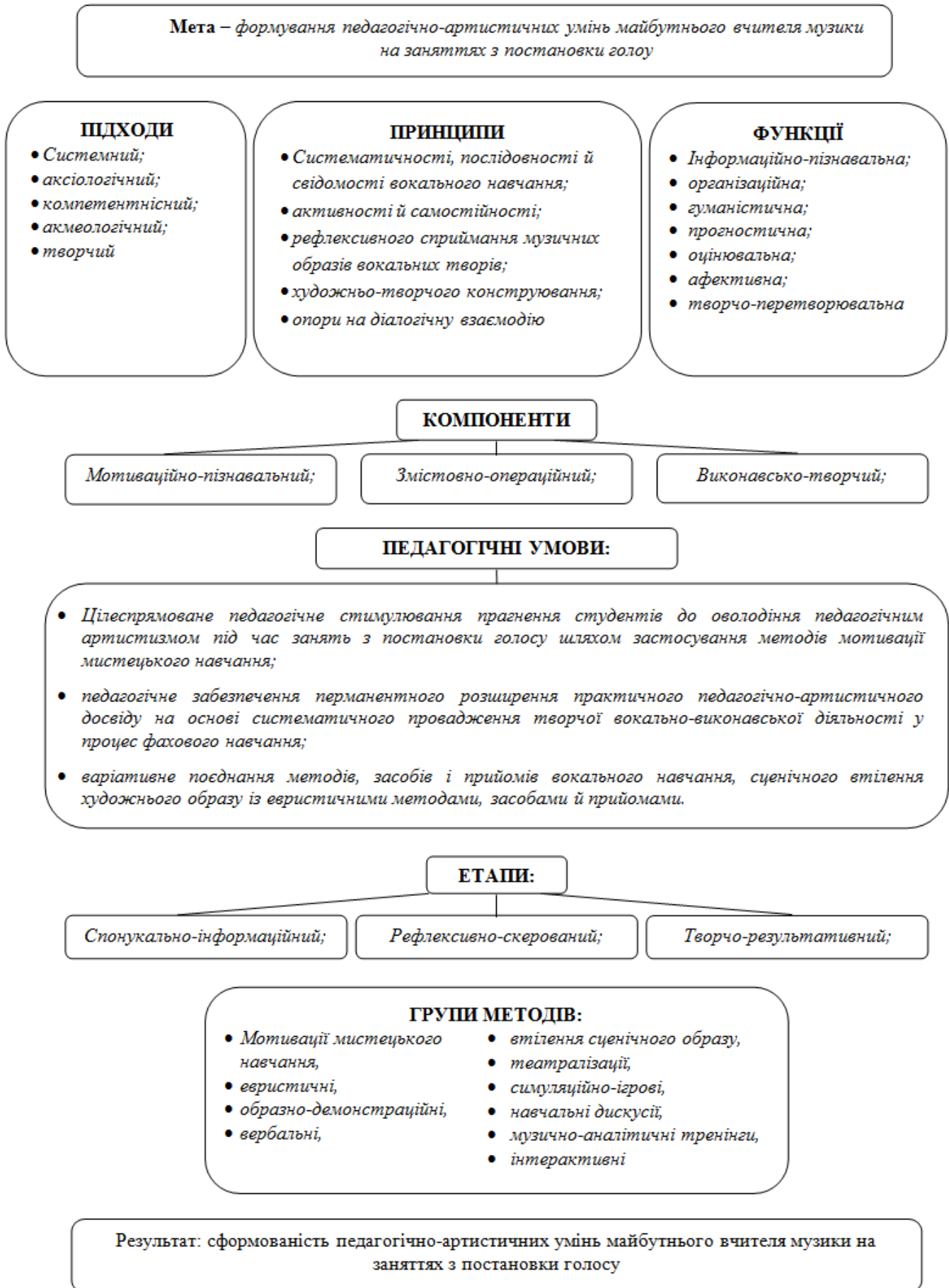

Рис. 1 Методична модель формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу

Середній рівень сформованості педагогічно-артистичних умінь визначено за вираженими проявами зовнішньої мотивації до вокально-виконавської діяльності, яка проявляється у спрямованості до отримання позитивних оцінок під час навчання, формальному ставленні до виконання вокальних творів. До цього рівня було віднесено 42,9 % респондентів. Даному рівню властиві прояви невпевненості у своїй готовності до вияву артистичних здібностей, упередженого ставлення до використання артистизму вчителем музичного мистецтва. Характерними є превалювання однієї із сторін навчальної роботи над вокальним твором: робота над вокально-технічними труднощами у музичному тексті, або робота над вимовою літературного тексту під час співу мелодійної лінії; емоційної насиченості звучання або інтонаційно правильного звучання; нестійкість емоційних проявів у процесі висловлення художнього образу під час співу; недостатній розвиток художньо-образного вербального мовлення поставав обмеженням у висловленні власної думки, представленні музичного твору. Студенти, які проявили середній рівень є менш самостійними у процесі творчої роботи над вокальним твором. Їм часто бракує досвіду використання артистичних здібностей в навчальній діяльності, притаманна низька самооцінка своїх голосових можливостей, невпевненість у позитивному результаті застосування педагогічно-артистичних умінь у навчальній діяльності.

Низький рівень сформованості педагогічно-артистичних умінь характеризується: пасивністю під час вивчення вокальних творів, ігноруванням самостійної діяльності спрямованої на розвитку вокального голосу, демонстрацією скутості під час виконання вокального твору. Притаманними є невміння використовувати можливості вокального голосу у процесі розкриття художнього образу твору; відсутність уміння зосереджуватись на творчій роботі над вокальним твором, захоплюватись творчим пошуком способів висловлення під час співу художньої виразності слова, зосереджуватись у процесі інтерпретації хорових творів. Фрагментарна навчальна робота над вокальним твором позбавлена здійснення глибокого музично-теоретичного аналізу, унеможлиблює цілісне охоплення художньо-образного змісту даного твору. Епізодичні прояви зацікавленості до навчальної роботи над мімікою та сценічними жестами виявляються недостатніми для їх використання під час прилюдного співу вокального твору, оскільки є невмілими, можуть використовуватись недоцільно. Такі студенти потребують постійного стимулювання з боку викладача, а також організації їх навчальної роботи над вокальним твором, що за навчальною програмою призначено для самостійного вивчення. До низького рівня було віднесено 49,1 % студентів, що вирізняє відсутність творчої ініціативи у вирішенні виконавських завдань через неусвідомленість даного процесу й недостатній розвиток вокально-технічних навичок.

Аналіз та узагальнення результатів констатувального етапу експериментальної роботи дає підстави зробити висновок про загалом незадовільний стан сформованості педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики, що є показником відповідного рівня їх вокально-методичної

підготовки. Недостатня розробленість методичного забезпечення досліджуваної проблеми постає однією з причин такого стану, що був констатований. Відтак, наступний етап дослідно-експериментальної роботи був спрямований на розробку й впровадження експериментальної методики формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики у процесі вокально-методичної підготовки.

Діагностування рівнів сформованості педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики, проведене на етапі констатації, дозволило окреслити комплекс найбільш ефективних, на нашу думку, методів вирішення проблеми дослідження. До цього комплексу належать евристичні методи, методи мистецького вправлення, вербальні, образно-демонстраційні, теоретичні, емпіричні, інтерактивні методи, методи мотивації мистецького навчання тощо. На базі сукупності вищезазначених методів, що є одночасно методами удосконалення вокальної підготовки, було створено, апробовано і впроваджено поетапну методику формування педагогічно-артистичних умінь майбутнього вчителя музики.

Формувальний експеримент здійснювався поетапно у процесі вокальної підготовки майбутніх учителів музики. На цьому етапі експериментального дослідження здійснювалось впровадження поетапної методики згідно розробленої моделі формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики під час вокальної підготовки. Згідно цьому, організацію формувального експерименту забезпечували три взаємозалежні етапи: спонукально-інформаційний; рефлексивно-скерований; творчо-результативний. Послідовність впровадження цих етапів була здійснена відповідно до логіки функціонування фазової динаміки формування педагогічно-артистичних умінь та їх структурних компонентів (мотиваційно-пізнавального, змістовно-операційного, виконавсько-творчого).

На кожному з етапів відбувалось формування одного із структурних компонентів педагогічно-артистичних умінь. Саме поетапний перебіг забезпечив послідовність, цілісність та цілеспрямованість формування означеного феномена. Під час проведення формувального експерименту було здійснено розробку й запровадження сукупності відповідних методів для кожного з етапів; експериментально перевірено ефективність розробленої методики шляхом аналізу отриманих статистичних даних і діагностування динаміки сформованості педагогічно-артистичних умінь майбутніх вчителів музики на базі співставлення відповідних контрольних зрізів, здійснених у контрольній і експериментальній групах.

Перший етап – **спонукально-інформаційний** – охоплював період навчання студентів у 5-6 семестрі (III курс), був спрямований на формування мотиваційно-пізнавального компоненту педагогічно-артистичних умінь і мав на меті сприяти формуванню позитивного ставлення студентів до виконання вокальних творів, їх особистісної готовності до вияву артистичних здібностей та вокальної роботи зі школярами у процесі вокально-методичної підготовки.

Другий етап формувального експерименту – **рефлексивно-скерований** – охоплював навчання студентів на IV курсі у 7 семестрі, був спрямований на

формування змістовно-операційного компоненту педагогічно-артистичних умінь та реалізацію практично-оцінного напрямку експериментального дослідження, який передбачав опанування студентами необхідними фаховими вміннями, розвиток емоційної стійкості та здатності до вирішення педагогічних ситуацій, з якими стикається вчитель музичного мистецтва під час педагогічної діяльності. У кінцевому результаті, мета рефлексивно-скерованого етапу передбачала формування у студентів експериментальної групи аналітичної форми педагогічно-артистичних умінь, яка б забезпечувала процес рефлексії та саморегуляції, що спрямований на позитивні зрушення під час навчальної діяльності у процесі вокально-методичної підготовки.

Логічним продовженням розробленої експериментальної методики поставав третій етап – **творчо-результативний** – що визначений нами як завершальний, був спрямований на формування виконавсько-творчого компоненту педагогічно-артистичних умінь, тривав протягом 8 семестру й охоплював навчання студентів на IV курсі. Експериментальна методика творчо-результативного етапу забезпечувала формування у майбутніх учителів музики навичок вільного оперування музичним матеріалом під час навчальної роботи над вокальним твором, творчої роботи над літературним текстом у цьому процесі, здатності до самовиявлення у виконавській творчості.

Результати підсумкового діагностичного зрізу свідчать про значну відмінність рівнів сформованості педагогічно-артистичних умінь студентів експериментальної та контрольної груп. Узагальнені кількісні показники проведеного експериментального дослідження свідчать про позитивну динаміку означеного процесу. Внаслідок впровадження експериментальної методики значно зросла рівнева динаміка педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики (таблиця 1).

Таблиця 1

Результати сформованості педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на формувальному етапі експерименту

Групи	Рівні	Компоненти					
		Мотиваційно-пізнавальний		Змістовно-операційний		Виконавсько-творчий	
		абс	%	Абс	%	Абс	%
ЕГ	Високий	15	26,7	16	28,5	14	25
	Середній	25	44,6	29	51,7	27	48,2
	Низький	16	28,5	11	19,6	15	26,7
КГ	Високий	4	6,8	2	3,4	3	5,1
	Середній	28	48,2	23	39,6	30	51,7
	Низький	26	44,8	33	56,8	25	43,1

Результати експериментальної роботи підтвердили ефективність розробленої методики та доцільність її застосування в процесі підготовки майбутніх учителів музики. Запропонована методика розрахована на процес вокальної підготовки студентів вищих музично-педагогічних навчальних закладів відповідно до навчального планування. Розроблена методика формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики не перевантажує процес фахової підготовки студентів збільшенням навчальних годин. Методичне забезпечення формування досліджуваного феномена спрямоване на підсилення мотивації студентів щодо набуття комплексу педагогічно-артистичних умінь, підвищення якості вокальної та вокально-хорової підготовки, розвитку вокальних, музично-творчих можливостей, особистісної креативності музичного мислення, інтерпретаційних та комунікаційних умінь, вокально-сценічної майстерності майбутніх учителів музики.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено результати теоретико-методичного узагальнення і практичного вирішення проблеми формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики, що знайшло відображення у розробці, обґрунтуванні та експериментальній перевірці поетапної методики формування означеного феномена на заняттях з постановки голосу. Результати експериментального дослідження підтвердили правомірність основних теоретико-методологічних положень, засвідчили виконання всіх поставлених завдань та дали підстави зробити наступні висновки:

1. У результаті аналізу наукової літератури з'ясовано, що попри дослідження значної кількості питань, пов'язаних із фаховим навчанням майбутніх учителів музики, поза увагою вчених залишилась проблема формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу. Це вимагає перегляду, переоцінки всіх компонентів вокальної підготовки студентів, що в свою чергу радикально змінює саму сутність і характер розгляду даної проблеми, ставлячи в центр уваги саме студента, його особистісно-співацький розвиток.

Проведений аналіз науково-методичної літератури та педагогічної практики дозволив з'ясувати, що процес вокальної підготовки майбутнього вчителя музики забезпечується рядом принципово важливих функцій, а саме: інформаційно-пізнавальної, організаційної, гуманістичної, прогностичної, оцінювальної, афективної та творчо-перетворювальної. На основі функціонального аналізу вокального навчання студентів визначено, що важливою особистісною якістю майбутнього вчителя музики є артистизм, що формується у процесі духовно-практичного освоєння виконавсько-сценічних різновидів творчої музично-педагогічної діяльності з метою задоволення потреби у професійному самовдосконаленні та самоосвіті. Ефективне застосування артистизму майбутнім учителем у педагогічній роботі в якості інструментарію для формування у школярів високої емоційної культури, для виховання здатності до повноцінного музичного сприймання, до емоційного

відгуку на всю гаму людських переживань, сконцентрованих у музичному творі, забезпечують педагогічно-артистичні уміння. Встановлено, що педагогічно-артистичні уміння мають особливе значення для фахового становлення вчителя музики і для його майбутньої практичної діяльності.

2. У дослідженні подано визначення педагогічно-артистичних умінь майбутнього вчителя музики як здатності ефективно виконувати музично-педагогічну діяльність на основі використання раніше набутого досвіду, певних фахових знань, які впливають на успішність вирішення виховних завдань у роботі з учнями як у школі, так і в позакласній роботі. Успішне виконання вчителем музики педагогічної діяльності обумовлене наявністю естетико-креативних якостей, таких як: натхнення, художньо-педагогічна уява, емоційна переконливість, перевтілення, мовно-мисленнєва діяльність, співацько-виконавське мистецтво і висока духовно-моральна позиція. Визначенню основних напрямів формування педагогічно-артистичних умінь на заняттях з постановки голосу сприяло окреслення методологічних засад дослідження, до яких віднесено: системний, аксіологічний, компетентнісний, акмеологічний та творчий підходи.

3. Розроблено **структуру** педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики, що включає: мотиваційно-пізнавальний, змістовно-операційний, виконавсько-творчий компоненти. Критерієм мотиваційно-пізнавального компоненту визначена міра мотиваційної спрямованості студентів до здобуття педагогічно-артистичних умінь (показники: вміння використовувати можливості співацького голосу; прояв особистісної готовності до вияву артистичних здібностей; розуміння специфіки педагогічного мовлення під час вокальної роботи зі школярами). Критерієм змістовно-операційного компоненту визначено ступінь сформованості знань щодо використання педагогічно-артистичних умінь у навчальній діяльності (показники: вміння саморегуляції та самокорекції емоційного стану; наявність досвіду навчальної роботи з даними; здатність до аналізу та вирішення педагогічних ситуацій). Критерієм виконавсько-творчого компоненту визначено міру творчого використання набутих знань і умінь у процесі підготовки до педагогічної діяльності (показники: вільне оперування музичним матеріалом; вміння творчо працювати над літературним текстом вокального твору; потреба в самовираженні у процесі виконавської творчості). Згідно критеріїв сформованості структурних компонентів педагогічно-артистичних умінь студентів розроблено **рівні** їх прояву: високий, середній, низький.

4. У дослідженні визначено **педагогічні умови** ефективного формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу, а саме: цілеспрямоване педагогічне стимулювання прагнення майбутніх учителів музики до оволодіння педагогічним артистизмом під час занять з постановки голосу шляхом застосування методів мотивації мистецького навчання; педагогічне забезпечення перманентного розширення практичного педагогічно-артистичного досвіду на основі систематичного провадження творчої вокально-виконавської діяльності у процесі фахового навчання; варіативне поєднання методів, засобів і прийомів вокального

навчання, сценічного втілення художнього образу із евристичними методами, засобами й прийомами.

5. На основі визначених педагогічних умов у дослідженні розроблено методичне забезпечення формування педагогічно-артистичних умінь майбутнього вчителя музики на заняттях з постановки голосу, що базується на музично-педагогічних діях щодо: всебічного аналізу вокальних творів; трансформації вокального навчально-педагогічного матеріалу в процесі здійснення навчальних дій; відпрацювання вміння перевтілюватися з метою створення яскравого художньо-музичного образу; оцінювання власної співацької діяльності на основі глибокого проникнення у зміст навчально-методичного матеріалу; рефлексивного осмислення та критичного аналізу власних виконавських дій.

6. На основі розробленої моделі формування педагогічно-артистичних умінь майбутнього вчителя музики на заняттях з постановки голосу обґрунтовано і експериментально перевірено поетапну методику формування досліджуваного феномена, що базувалася на системному, аксіологічному, компетентнісному, акмеологічному та творчому *підходах та принципах* систематичності, послідовності й свідомості вокального навчання, активності й самостійності, рефлексивного сприймання музичних образів вокальних творів, художньо-творчого конструювання, опори на діалогічну взаємодію. Методика передбачала застосування розроблених *педагогічних умов та методів* (мотивації мистецького навчання, евристичні, образно-демонстраційні, вербальні, втілення сценічного образу, театралізації, збагачення емоційних уявлень, стимуляційно-ігрові, інтерактивні, навчальні дискусії, музично-аналітичні тренінги та ін.) згідно *етапів* педагогічної роботи: спонукально-інформаційного; рефлексивно-скерованого; творчо-результативного. Послідовність впровадження цих етапів була визначено відповідно логіки функціонування фазової динаміки формування педагогічно-артистичних умінь та їх структурних компонентів (мотиваційно-пізнавального, змістовно-операційного, виконавсько-творчого).

Розроблену методику формування педагогічно-артистичних умінь майбутнього вчителя музики на заняттях з постановки голосу було успішно апробовано у процесі формувального експерименту.

Перший етап – спонукально-інформаційний, охоплював період навчання студентів у 5-6 семестрі (III курс), був спрямований на формування мотиваційно-пізнавального компоненту педагогічно-артистичних умінь і мав на меті сприяти формуванню позитивного ставлення студентів до виконання вокальних творів, їх особистісної готовності до вияву артистичних здібностей та вокальної роботи зі школярами у процесі вокально-методичної підготовки.

Другий етап формувального експерименту – рефлексивно-скерований, охоплював навчання студентів на IV курсі у 7 семестрі, був спрямований на формування змістовно-операційного компоненту педагогічно-артистичних умінь та реалізацію практично-оцінного напрямку експериментального дослідження, який передбачав опанування студентами необхідними фаховими вміннями, розвиток емоційної стійкості та здатності до вирішення педагогічних ситуацій, з якими стикається вчитель музичного мистецтва під час педагогічної

діяльності. Метою рефлексивно-скерованого етапу було формування у студентів експериментальної групи аналітичної форми педагогічно-артистичних умінь, яка б забезпечувала процес рефлексії та саморегуляції, спрямований на позитивні зрушення під час навчальної діяльності у процесі вокально-методичної підготовки.

Третій етап – творчо-результативний, що визначений як завершальний, був спрямований на формування виконавсько-творчого компонента педагогічно-артистичних умінь, тривав протягом 8 семестру й охоплював навчання студентів на IV курсі. Експериментальна методика творчо-результативного етапу забезпечувала формування у майбутніх учителів музики навичок вільного оперування музичним матеріалом під час навчальної роботи над вокальним твором, творчої роботи над літературним текстом у цьому процесі, здатності до самовиявлення у виконавській творчості.

Результати підсумкового діагностичного зрізу засвідчили значну відмінність рівнів сформованості педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики експериментальної і контрольної груп. Внаслідок впровадження експериментальної методики значно зросла рівнева динаміка педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики. Отримані результати експериментальної роботи підтвердили її ефективність та доцільність застосування у процесі співацької підготовки майбутніх учителів музики.

Проведене дослідження засвідчує необхідність подальшого розроблення означеної проблеми щодо: дослідження впливу власного суб'єктного стилю роботи на творчий саморозвиток вчителя, розробки діагностичного забезпечення музично-співацького навчання студентів, моніторингової організації мистецького навчання у дослідженні мотиваційної активності майбутніх учителів музики, тощо.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ

1. Костюков В.В. Основні аспекти використання елементів акторської майстерності у фаховій діяльності вчителя музики / В.В. Костюков // Наукові записки : [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова; укл. Л.Л.Макаренко. - К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. - Випуск CVI (106). - 281 с. - (Серія педагогічні та історичні науки). - С. 102-108.
2. Костюков В.В. Функціональний аналіз педагогічного артистизму майбутнього вчителя музики /В.В. Костюков // Наукові записки : [збірник наукових статей] /укл. Л.Л. Макаренко. - К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2013. - Випуск CXII (112). - 287 с. - (Серія педагогічні та історичні науки). - С. 80-86.
3. Костюков В.В. Наукові підходи до формування педагогічного артистизму майбутнього вчителя музики /В.В. Костюков // Наукові записки : [збірник наукових статей] /укл. Л.Л. Макаренко. - К.: Вид-во НПУ імені

- М.П.Драгоманова, 2013. - Випуск СХІV (114). - 282 с. - (Серія педагогічні та історичні науки). - С. 103-110.
4. Костюков В.В. Педагогічний артистизм вчителя музики як наукова проблема / В. В. Костюков //Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць. - К. : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2014. - Вип. 16 (21). Частина 2. - 253 с. - С. 68-71.
  5. Костюков В.В. Спонукально-інформативний етап формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики / В.В. Костюков // Наукові записки : [збірник наукових статей] /упор. Л. Л. Макаренко. - К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. - Випуск СХХVІІІ (128). - 277 с. - (Серія педагогічні та історичні науки). - С. 75-83.
  6. Костюков В.В. Діагностика формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики / В. В. Костюков //Педагогіка вищої та середньої школи : [збірник наукових праць] / М-во освіти і науки України, ДВНЗ “Криворізький національний університет”; гол. редактор - доктор пед. наук, проф. З. П. Бакум. - Кривий Ріг, 2015. - Випуск XLVI (46). - 280 с. - С. 36-40.
  7. Kostyukov V.V. Kreative Phaseder Bildungvonpädagogisch-künstlerischen Fähigkeitender Musiklehrer (Творчий етап формування педагогічних-артистичних умінь майбутніх учителів музики) /V.V.Kostyukov. – Zeitschriftder Pädagogischen Hochschule Kärnten – Viktor Frankl Hochschule, Kärnten, Österreich - Ausgabe 8 Sommersemester 2015. - Seiten 6-7.
  8. Костюков В.В. Сутність та структура педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики /В.В. Костюков //Сучасні проблеми виконавської підготовки викладачівмистецьких дисциплін:зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції:Наукове видання /за ред. проф. А.В. Козир, доц.К.О. Щедролоєвої.– Херсон: ХДУ, 2016. – С. 212-216.

АНОТАЦІЇ

Костюков В.В.Методика формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання». – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2017.

У дисертації наведено теоретико-методологічне узагальнення і запропоновано нове вирішення наукової проблеми формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу. Обґрунтовано визначення педагогічно-артистичних умінь учителя музики як здатності ефективно виконувати музично-педагогічну діяльність, що передбачає використання раніше набутого досвіду, певних фахових знань, які впливають на успішність вирішення виховних завдань в роботі з учнями як у школі, так і в позакласній роботі. Визначенню основних напрямів вирішення поставлених у дисертації теоретичних і прикладних завдань сприяло

окреслення методологічних засад дослідження до яких віднесено: системний, аксіологічний, компетентнісний, акмеологічний та творчий підходи. Розроблено структуру педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики, що охоплює: мотиваційно-пізнавальний, змістовно-операційний, виконавсько-творчий компоненти, визначено їх критерії та показники.

Формувальний експеримент проводився відповідно до розробленої методики формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу та проходив у перебігу трьох етапів: спонукально-інформаційного, рефлексивно-скерованого та творчо-результативного. Узагальнені кількісні показники проведеного експериментального дослідження свідчать про позитивну динаміку означеного процесу. Внаслідок впровадження експериментальної методики значно зросла рівнева динаміка педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики в експериментальних групах. Отримані результати експериментальної роботи підтвердили її ефективність та доцільність застосування у процесі співацької підготовки майбутніх учителів музики.

Ключові слова: педагогічно-артистичні уміння, майбутній вчитель музики, постановка голосу, поетапна методика.

Костюков В.В. Методика формування педагогічно-артистических умінь будучих учителів музики на заняттях по постановке голоса. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - «Теория и методика музыкального обучения». - Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова, Киев, 2017.

В диссертации приведено теоретико-методологическое обобщение и предложено новое решение научной проблемы формирования педагогическо-артистических умений будущих учителей музыки на занятиях по постановке голоса. Обосновано определение педагогическо-артистических умений учителя музыки как способности эффективно выполнять музыкально-педагогическую деятельность, предполагающую использование ранее накопленного опыта, определенных профессиональных знаний, которые влияют на успешность решения воспитательных задач в работе с учениками как в школе, так и во внеклассной работе. Определению основных направлений решения поставленных в диссертации теоретических и прикладных задач способствовало определение методологических основ исследования, к которым отнесены: системный, аксиологический, компетентностный, акмеологический и творческий подходы. Разработана структура педагогическо-артистических умений будущих учителей музыки, которая включает: мотивационно-познавательный, содержательно-операционный, исполнительско-творческий компоненты, определены их критерии и показатели.

Формирующий эксперимент проводился в соответствии с разработанной методикой формирования педагогическо-артистических умений будущих учителей музыки на занятиях по постановке голоса и проходил в три этапа:

побудительно информационный, рефлексивно-направленный и творчески результативный. Общие количественные показатели проведенного экспериментального исследования свидетельствуют о положительной динамике указанного процесса. В результате внедрения экспериментальной методики значительно возросла уровневая динамика педагогическо-артистических умений будущих учителей музыки в экспериментальных группах. Полученные результаты экспериментальной работы подтвердили ее эффективность и целесообразность применения в процессе певческой подготовки будущих учителей музыки.

Ключевые слова: педагогическо-артистические умения, будущий учитель музыки, постановка голоса, поэтапная методика.

Kostyukov V.V. Methodology of forming pedagogical and artistic skills of future music teachers in voice training lessons. - Manuscript.

Dissertation for the Degree of Candidate of Pedagogical sciences, specialty 13.00.02 – «Theory and Methods of musical training». – National Dragomanov Pedagogical University, Kyiv, 2017.

Dissertation presents theoretical and methodological generalization and suggests a new solution for scientific problem of forming pedagogical and artistic skills of future music teachers in voice training lessons. A definition of pedagogical and artistic skills of music teacher's is substantiated as ability to carry on effectively musical and pedagogical activities, that assumes using previous experience and specific professional knowledge which influence successful solution of educational problems that arise while working with pupils at school as well as during out-of-class activities. Contribution to designate the basic directions of solution of theoretical and applied problems set in the dissertation is made by the definition of the research's methodological basis, which include: system, axiological, competence, acmeological and creative approaches. The structure of pedagogical and artistic skills of the future music teachers is developed, which includes: motivational and informative, content-operational, performing and creative components, the components' criteria and indicators are identified.

The forming experiment was carried out according to the established procedure of formation of pedagogical and artistic skills of future music teachers at voice training lessons and proceeded in three phases: motivated informative, reflexive directed and creatively productive. General quantitative indices of experimental research indicate the positive dynamics of the process. As a result of implementation of the experimental procedure level dynamics of pedagogical and artistic abilities of future music teachers in the experimental groups significantly increased. The results of experimental research have confirmed its effectiveness and expediency in the process of singing training of future music teachers.

Keywords: pedagogical and artistic skills, future music teacher, voice training, phased methodology.

Підписано до друку 19.01.2017 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 прим. Зам. № 015
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.